

Ręka w ogniu. Postawy więźniów wobec rzeczywistości łagrowej w *Innym świecie* G. Herlinga-Grudzińskiego

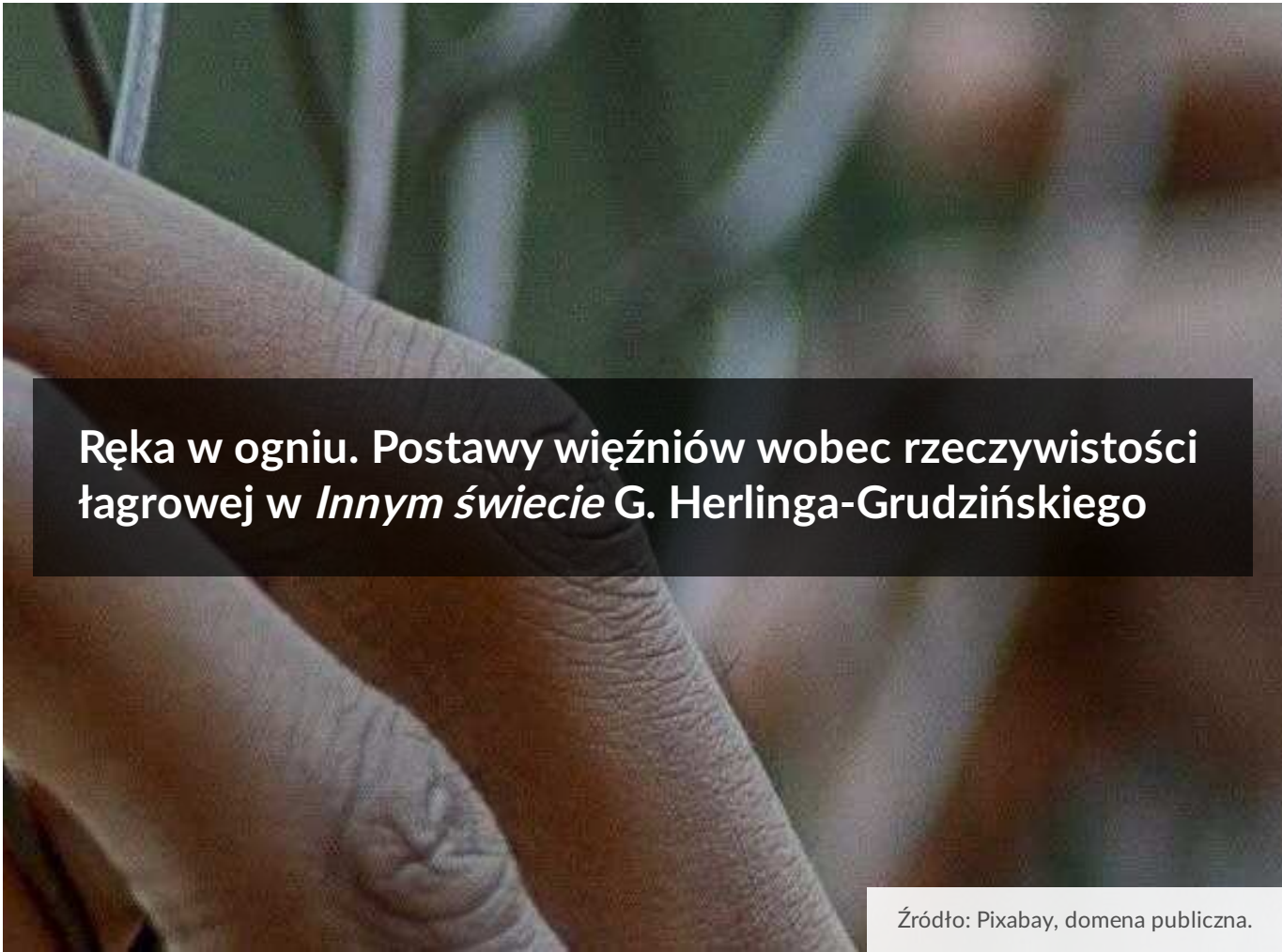
- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Jan Lechoń, *Dziennik*, t. 1, Londyn 1967, s. 356.
- Źródło: Gustaw Herling-Grudziński, *Inny świat. Zapiski sowieckie*, s. 158–159.
- Źródło: Gustaw Herling-Grudziński, *Inny świat. Zapiski sowieckie*, Kraków 2000, s. 96.
- Źródło: Stanisław Stabro, *Gustaw Herling-Grudziński, „Inny świat”. Fenomenologia cierpienia*, [w:] *Etos i artyzm. Rzecz o Herlingu-Grudzińskim*, red. R. K. Przybylski, S. Wystouch, Poznań 1991, s. 26.
- Źródło: Tomasz Burek, *Cały ten okropny świat. Sztuka pamięci głębokiej a zapiski w „Innym świecie” Herlinga-Grudzińskiego*, [w:] *Etos i artyzm. Rzecz o Herlingu-Grudzińskim*, red. R. K. Przybylski, S. Wystouch, Poznań 1991, s. 16.
- Źródło: Gustaw Herling-Grudziński, *Inny świat. Zapiski sowieckie*, Kraków 2000, s. 154.
- Źródło: Gustaw Herling-Grudziński, *Inny świat. Zapiski sowieckie*, Kraków 2000, s. 173–174.

Ręka w ogniu. Postawy więźniów wobec rzeczywistości łagrowej w *Innym świecie* G. Herlinga-Grudzińskiego

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

☞ Gustaw Herling-Grudziński

Inny świat. Zapiski sowieckie

Więźnia można uważać za spreparowanego [...] dopiero wtedy, gdy widać już wyraźnie, jak jego osobowość rozpada się na drobne części składowe: pomiędzy skojarzeniami powstają luki, myśli i uczucia obluzowują się w swych pierwotnych łożyskach i klekocą jak w zepsutej maszynie, pasy transmisyjne łączące terażniejszość z przeszłością obsuwają się z kół napędowych i opadają na dno świadomości, wszystkie dźwignie i przekładnie intelektu i woli zacinają się, strzałki w zegarach pomiarowych skaczą jak oszalałe od zera do maksimum i z powrotem.

Źródło: Gustaw Herling-Grudziński, *Inny świat. Zapiski sowieckie*, Kraków 2000, s. 154.

Twoje cele

- Poznasz historię Michaiła Kostylewa oraz wskażesz motywacje działań bohatera.
- Zinterpretujesz wybrane fragmenty *Innego świata* Gustawa Herlinga-Grudzińskiego dotyczące postaw więźniów wobec rzeczywistości łagrowej.

- Opiszysz metody stosowane przez władze w sowieckich łagrach do zniewolenia więźniów.
- Określisz konsekwencje przebywania w sowieckim łagrze dla psychiki ludzkiej, odnosząc się do historii konkretnych bohaterów *Innego świata* Gustawa Herlinga-Grudzińskiego.

Przeczytaj

Pisane w latach 1948–1950 wspomnienia łagrowe Gustawa Herlinga-Grudzińskiego dotyczą przede wszystkim przeżyć autora związanych z pobytem w sowieckich więzieniach oraz obozach pracy. Stanowią jeden z najwcześniejszych dokumentów łagrowej egzystencji udostępnionych szerokim kręgom czytelników na Zachodzie.

Policjanci i cywilni „wrogowie ludu” aresztowani we wrześniu 1939 r. i konwojowani przez oddziały konwojowe NKWD do punktów załadunkowych za granicą polsko-sowiecką

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Autor-narrator bada sposób funkcjonowania „łagrowej cywilizacji”, dokonując niemal naukowych analiz. Odsłania jej wewnętrzne mechanizmy, odrębny kodeks determinujący sposób myślenia oraz zachowania więźniów. Łagier oglądany z tej perspektywy staje się rodzajem **totalitarnego** społeczeństwa, które **degraduje** człowieczeństwo i zniewala ludzkie umysły.

Relacja Herlinga-Grudzińskiego skupia się jednak przede wszystkim na opisach, analizach oraz interpretacjach postaw, zachowań i emocji poszczególnych więźniów. Opowieści te stanowią punkt wyjścia do rozważań natury filozoficznej i psychologicznej oraz refleksji poświęconej ludzkiemu bytowaniu w nieludzkich warunkach. Tomasz Burek pisze:

☞ Tomasz Burek

Cały ten okropny świat. Sztuka pamięci głębokiej a zapiski w „Innym świecie” Herlinga-Grudzińskiego

Pisarz ogarnia wszelkie aspekty udręk obozowych. Z jednej strony pokazuje ludzi zepchniętych za życia w ciemność grobową,

opowiada, co dzieje się z organizmami **eksploatowanymi** pracą nad siły, wyniszczonymi przez głód i zimno, z organizmami, w których, rzekłbyś, uczucia ludzkie przetrwały zaledwie w stanie szczątkowym. Ale z drugiej strony umie odsłonić to wszystko, co rozgrywa się za cielesną zasłoną. Oglądamy zatem świat duchowy nieszczęsnych skazańców, ich obsesje, torturę myśli o śmierci, torturę nadziei, idealizacje i rojenia, gdy pozorów, poszukiwanie namiastek wolności, uczucia nieraz zawiłe, złożone, **ambivalentne**, niepozbawione i tutaj odcienia **mistycznego**.

Źródło: Tomasz Burek, *Cały ten okropny świat. Sztuka pamięci głębokiej a zapiski w „Innym świecie” Herlinga-Grudzińskiego*, [w:] *Etos i arcyzm. Rzecz o Herlingu-Grudzińskim*, red. R. K. Przybylski, S. Wystouch, Poznań 1991, s. 16.

Więźniowie łagru przy budowie drogi na Kołymie (lata 30. XX w.)

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Herling-Grudziński opisuje ludzi, dla których udręka obozowego życia ma często wymiar nie tylko fizyczny. Mowa tu m.in. o złamaniu woli życia, paradoksalnym poczuciu odzyskania wolności poprzez śmierć. Z drugiej strony czytelnik obserwuje ciągłą walkę tych ludzi o utrzymanie wiary, nadziei i miłości.

Literaturoznawca Stanisław Stabro uważa, że:

((**Stanisław Stabro**

Gustaw Herling-Grudziński, „Inny świat”

Fenomenologia cierpienia

Kluczem do właściwego odczytania utworu Herlinga-Grudzińskiego może stać się postać Michaiła Aleksiejewicza Kostylewa, w przypadku którego „dobrowolne” przyjęcie cierpienia zwycięża obozową mękę i zadawany mu gwałt.

Źródło: Stanisław Stabro, *Gustaw Herling-Grudziński, „Inny świat”. Fenomenologia cierpienia*, [w:] *Etos i artyzm. Rzecz o Herlingu-Grudzińskim*, red. R. K. Przybylski, S. Wystouch, Poznań 1991, s. 26.

Sprawa Kostylewa to nie tylko historia stopniowego wyzwalań się jednostki spod władzy totalitarnej, ale także uniwersalna opowieść o dorastaniu do wewnętrznej wolności, uwalnianiu się od nędzy kondycji ludzkiej.

Słownik

ambivalentny

(łac. *ambi* – obustronnie + *valor* – ważność, wartość) dwojaki, zawierający elementy przeciwstawne

degradacja

(łac. *degradatio* – obniżenie) karne przeniesienie na niższe stanowisko; pozbawienie albo obniżenie stopnia służbowego

eksploatacja

(fr. *exploitation* – użytkowanie, wyzysk) maksymalne wykorzystanie kogoś lub czegoś

Kołyma

określenie największej grupy obozów pracy przymusowej położonych na północnym wschodzie ZSRS, w dorzeczu rzeki Kołymy; więźniowie określali to miejsce mianem „przeklętej wyspy”

komsomół

(ros. *Kommunističeskij Sojuz Molodioży*) społeczno-polityczna organizacja młodzieży radzieckiej

kurza ślepotą

choroba polegająca na osłabieniu widzenia w warunkach słabego bądź przyćmionego światła

martyrologia

(łac. *martyrologium* – katalog, dzieje męczenników chrześcijańskich) cierpienie i męczeństwo narodu lub wyznawców jakiejś religii

mistyczny

(gr. *mystikós* – tajemny) tajemniczy; oparty na atmosferze tajemniczości

motto

(wł. – dowcip, powiedzonko) cytat z innego dzieła lub aforyzm umieszczany przed tekstem utworu; krótka myśl wyrażająca zasadę, którą się ktoś kieruje

politgramota

poglądy polityczne narzucone przez kogoś jako jedynie poprawne; także krótki kurs podstawowych wiadomości politycznych

spreparować

dobrać celowo sfałszowane fakty, dokumenty itp., aby kogoś oskarżyć bądź osiągnąć korzyść

suwerenność

(fr. *souverain* – najwyższy) niezależność

totalitaryzm

(łac. *totus* – cały, całkowity) system rządów charakterystycznych dla XX-wiecznych państw, oparty na obowiązującej wszystkich obywateli ideologii i na nieograniczonej władzy jednej partii kontrolującej wszystkie aspekty życia obywateli

transcendentny

(łac. *transcendere* – przekraczać) istniejący poza granicami bytu lub ludzkiego poznania

trupiarnia

w łagrze określenie szpitala lub miejsca, w którym przebywali ciężko chorzy więźniowie

zona

(łac. *zona* – strefa, pas, okolica) wydzielony obszar, strefa obozu

zydel

(łac. *sedeo* – siedzieć, *sedile* – siedzenie, krzesło; niem. *sideł*) stołek, taboret

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Zapoznaj się z prezentacją multimedialną przedstawiającą losy Michaiła Aleksiejewicza Kostylewa. Zastanów się, dlaczego, Herling-Grudziński tak wiele miejsca poświęcił właśnie temu człowiekowi. Zapisz swoje spostrzeżenia.

Polecenie 2

Stwórz mapę myśli, na której umieścisz jak najwięcej określeń dotyczących uczuć i emocji Kostylewa w najbardziej dramatycznych momentach jego życia (np. aresztowanie, pobyt w więzieniu, pobyt w łagrze, samookaleczanie).

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Spośród podanych niżej określonych wybierz te, które najpełniej oddają postawę oraz odczucia Michała Kostylewa wobec łagrowej rzeczywistości.

negacja

bunt

kontestacja

rozczarowanie

wrogość

akceptacja

stagnacja

przychylność

zrozumienie

Zapoznaj się z fragmentem *Dziennika* Jana Lechońa. Wyjaśnij sens rozważań poety w kontekście *Innego świata* Gustawa Herlinga-Grudzińskiego.

((Jan Lechoń

Dziennik

Czasami łapię się na nadziei, że cały ten okropny świat, który odkryli nam wybawieńcy z Majdanka i łagrów moskiewskich, już przemija jak Neron, jak Hitler (...). Ale przecież powstał on z przepastnej duszy ludzi - nie wiem czy można powiedzieć takich jak my - ale ludzi. Herling mówi o tych przepaściach z dyskrecją prawdziwego pisarza. Ale i tak bardzo, bardzo ciężko powiedzieć sobie: To jest nasza dusza.

Źródło: Jan Lechoń, *Dziennik*, t. 1, Londyn 1967, s. 356.

Przeczytaj fragment *Innego świata* Gustawa Herlinga-Grudzińskiego. Wyjaśnij, w jaki sposób śledczy oddziałują na oskarżonego oraz co chcą przez swoje działania osiągnąć. Nie cytuj.

« Gustaw Herling-Grudziński

Inny świat. Zapiski sowieckie

Kostylewa budzono w nocy, odprowadzano po paru godzinach do celi, budzono znowu o świcie, wywoływano na badanie w czasie posiłków dziennych i godzin przeznaczonych na załatwianie potrzeb fizjologicznych w ustępie, odmówiono mu mycia i codziennych spacerów na dziedzińcu więziennym. Nie było już mowy o papierosach i gorącej kawie. Kostylew chodził błędny, oszołomiony, z zaczerwienionymi od niedospania oczami, z rozpaloną od niezagojonych jeszcze ran głową, w której krew szumiła jak resztki wrzątku w blaszanej bani. Bywały chwile, że słaniał się na nogach i opierał się jak ślepiec rękami o ściany korytarza, idąc w jasny dzień na badanie, lub mdlał na twardym zydlu za stołem śledczym. Dniem i nocą w małym pokoiku, w którym spędzał teraz po kilkanaście godzin na dobę, czarne żaluzje opuszczone za kratą odgradzały go od płynącego za oknami czasu i wydawały na łup podstępnych pytań w przeraźliwie jasnym kręgu żarówki. Niekiedy wydawało mu się, że jego głowa jest ogromnych rozmiarów poduszką, wypchaną pakułami i najeżoną tysiącami szpilek. Czuł ich bolesne, zwielokrotnione ukłucia i w przystępie rozpaczki próbował stłumić cierpienia, szarpiąc bandażę na czole, skroniach i policzkach lub zatykając rękami uszy, w których ukłucia szpilek zamieniały się w ostry, metaliczny i sycki dźwięk stalowych opiłków, uderzających o dno pustej skorupy. Zatracił poczucie czasu, we śnie osłabiały go ciągłe polucje, zrywał się z pryczy na dźwięk swego nazwiska zaczadzony i półprzytomny, wodząc dokoła zaognionymi oczami.

Ćwiczenie 4

Wyjaśnij, jaki sposób Kostylew postrzega wpływ francuskich książek na własne życie, a jak widzi tę kwestię narrator *Innego świata*.

Optyka Kostylewa

Optyka narratora

Ćwiczenie 5

Omów związek pomiędzy przeczytanymi przez Kostylewa książkami a jego postawą w łagrze.

Ćwiczenie 6

Omów postawę bohatera – narratora *Innego świata* Gustawa Herlinga-Grudzińskiego wobec łagrowej rzeczywistości. Wskaż dwie sytuacje, w których musiał on podjąć dramatyczne decyzje, aby ocalić własne człowieczeństwo.

Zapoznaj się z fragmentem *Innego świata* Gustawa Herlinga-Grudzińskiego. Nazwij oraz scharakteryzuj kolejne etapy przemiany, która dokonuje się w więźniu sowieckiego łagru. Nie cytuj.

((Gustaw Herling-Grudziński

Inny świat. Zapiski sowieckie

Czy można żyć bez litości?

Obóz nauczy go, że można. Będzie z początku dzielił się ostatnią kromką chleba z więźniami bliskimi obłądu głodowego, będzie prowadził z pracy pod rękę chorych na kurzą ślepotę, będzie wzywał pomocy, gdy jego towarzysz odrąbie sobie na „lesopowale” dwa palce u ręki, będzie ukradkiem zanosił do Trupiarni zlewki z zupy i główki od śledzi; po paru tygodniach spostrzeże się jednak, że robi to wszystko nie z bezinteresownego odruchu serca, lecz z egoistycznego nakazu rozumu – próbuje ratować przede wszystkim siebie, a dopiero potem innych. Obóz, ze swoimi wewnętrznymi obyczajami i systemem utrzymywania więźniów tuż poniżej dolnej granicy człowieczeństwa, dopomoże mu w tym niemało. Czy mógł być przypuszczać, że można poniżyć człowieka do tego stopnia, aby budzić do niego nie litość, ale wstręt nawet wśród współwięźniów. Jakże litować się nad „kurzymi ślepcami”, gdy się ich widzi codziennie potrącanych kolbami karabinów i opóźniających powrót do zony, a potem spychanych niecierpliwie z wąskiej ścieżki obozowej przez więźniów spieszących do kuchni; jak odwiedzać Trupiarnię, pogrążoną w wiecznym mroku i zgniłym fetorze ekskrementów; jak dzielić się chlebem z głodnym, który już nazajutrz przywita cię w baraku obłąkanym i natarczywym spojrzeniem? Po dwóch lub trzech miesiącach takiej walki więzień usiłujący po Wielkiej Przemianie przerzucić ostatnim wysiłkiem woli linkę ratowniczą w unicestwioną na śledztwie przeszłość, poddaje się i po raz pierwszy słucha bez sprzeciwu utyskiwań na pryczy, że „barachło w trupiarni żre cudzy chleb, nie pracując”, „kurzy ślepcy zatarasowują wszystkie

przejścia w obozie i obniżają wyработку po zmroku”, a chorzy na obłąd głodowy powinni siedzieć w izolatorze, bo niedługo już zaczną kraść chleb. Miał więc rację sędzia śledczy, gdy mówił, że żelazna miotła sprawiedliwości sowieckiej zmiata do obozów jedynie śmiecie, a ludzie prawdziwie godni tego imienia potrafią dowieść, że popełniono w stosunku do nich omyłkę. Ostatnia nić pękła, wychowanie zostało skończone. Pozostaje już tylko eksploatacja taniej pracy przymusowej i jeżeli „pierewospitannyj” więzień zdoła przeżyć osiem lub dziesięć lat katorgi niewolniczej, można go będzie bez chwili wahania posadzić za stołem sędziowskim naprzeciwko przyszłego oskarżonego, który zajmie kiedyś jego miejsce.

Źródło: Gustaw Herling-Grudziński, *Inny świat. Zapiski sowieckie*, s. 158-159.

Etap	Opis

Ćwiczenie 8

Wyjaśnij, jakie postawy wobec rzeczywistości łagrowej przyjmują wskazani w tabeli bohaterowie. Określ motywacje i konsekwencje ich decyzji.

Natalia Lwowna

Przyjęta postawa

Motywacja działania

Konsekwencje podjętego działania

Rusto Karinen [Fin]

Przyjęta postawa

Motywacja działania

Konsekwencje podjętego działania

Tania [śpiewaczka opery moskiewskiej]

Przyjęta postawa

Motywacja działania

Konsekwencje podjętego działania

Praca domowa

Ernest Hemingway napisał: „Ale człowiek nie jest stworzony do klęski. Człowieka można zniszczyć, ale nie pokonać”. Rozważ słusność tych słów, odnosząc się do „*Innego świata*” Herlinga-Grudzińskiego i wybranych tekstów kultury. Twoja praca powinna liczyć 250–300 słów.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Ręka w ogniu. Postawy więźniów wobec rzeczywistości łagrowej w *Innym świecie* G. Herlinga-Grudzińskiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

3) rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście; wykorzystuje je w budowie własnych wypowiedzi;

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Lektura obowiązkowa

35) Gustaw Herling-Grudziński, Inny świat;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne. Uczeń:

- interpretuje fragmenty *Innego świata* Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, odwołując się do swojej wiedzy historycznej,
- charakteryzuje postawy więźniów, zwłaszcza Kostylewa, wobec rzeczywistości łagrowej,
- opisuje metody stosowane przez władze w sowieckich łagrach do zniewolenia więźniów,
- redaguje tekst o charakterze argumentacyjnym w odniesieniu do *Innego świata* G. Herlinga-Grudzińskiego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie przed zajęciami czytają lekturę obowiązkową *Inny świat* Gustawa Herlinga-Grudzińskiego.
2. Uczestnicy zajęć przed lekcją mają przygotować cytaty z lektury ilustrujące różne postawy więźniów wobec rzeczywistości łagrowej.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla i odczytuje temat lekcji oraz zawarte we wprowadzeniu do e-materiału cele zajęć i prosi uczniów lub wybraną osobę o sformułowanie kryteriów sukcesu.

2. Nauczyciel inicjuje rozmowę wprowadzającą w temat lekcji na podstawie odczytanego na głos wprowadzenia – cytatu z *Innego świata (Więźnia można uznać za spreparowanego...)*. Uczniowie szukają synonimów do określenia *spreparowany*, dyskutują nad porównaniem człowieka i procesów myślowych do maszyny, mechanizmu. Nauczyciel pyta, czemu służy taki zabieg stylistyczny.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie odczytują na głos przygotowane przed lekcją cytaty obrazujące różne postawy więźniów wobec rzeczywistości w łagrze. W trakcie odczytywania cytatów i wspólnego ich omawiania jedna osoba zapisuje na tablicy notatkę podsumowującą w formie mapy myśli. Na koniec tej części zajęć nauczyciel zwraca uwagę uczniów na postać Kostylewa. Pyta, co takiego wyróżnia go spośród innych więźniów, co mu pomaga przetrwać. Uczniowie, którzy przygotowali cytaty poświęcone Kostylewowi, odczytują je jeszcze raz.
2. Uczniowie zapoznają się z treścią prezentacji multimedialnej w e-materiale. Następnie indywidualnie formułują odpowiedzi na pytania:
  - Dlaczego postawa Kostylewa jest wyjątkowa? Czym zaskakuje czytelnika?
  - Jakie emocje przeżywa Kostylew? W jaki sposób sobie z nimi radzi?
  - Jakie znaczenie ma *ręka w ogniu*? Spróbuj odczytać opisaną scenę metaforycznie.
3. Odczytanie odpowiedzi przez wybranych lub chętnych uczniów. Krótka rozmowa podsumowująca tę część lekcji.
4. Uczniowie łączą się w pary i rozwiązują ćwiczenia dołączone do e-materiału: 2-4, 7 i 8. Po wyznaczonym czasie wspólne omówienie odpowiedzi uczniów.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej. Prowadzący zadaje uczniom pytania podsumowujące, np.:
  - dlaczego więźniów można określić mianem *spreparowanych*?
  - jakie postawy wobec rzeczywistości w łagrze przyjmują więźniowie?
  - dlaczego postawa Kostylewa jest na tym tle wyjątkowa?
  - dlaczego Herling-Grudziński poświęca tej postaci tak wiele miejsca?
2. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Ćwiczenie 6 w e-materiale: omówienie postawy bohatera – narratora *Innego świata*

Materiały pomocnicze:

- Tomasz Burek, *Cały ten okropny świat: sztuka pamięci głębokiej a zapiski w „Innym świecie” Herlinga-Grudzińskiego*, „Teksty Drugie” 1991/1-2 (7-8).

- Literackie świadectwa GUŁagu, strony internetowe Polskiego Radia oraz radiowa interpretacja *Innego świata*, Mariusz Benoit, Ninateka.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Prezentacja multimedialna” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.